

PROFESOR ROMAN WAPIŃSKI
— BADACZ DZIEJÓW POLSKIEJ MYŚLI POLITYCZNEJ *

Profesor Roman Wapiński należy do wybitnych znawców dziejów polskiej myśli politycznej. Urodził się 8 marca 1931 r. w Nowej Wsi, woj. kieleckie (obecnie woj. częstochowskie), w rodzinie inteligenckiej. W 1950 r. zdał maturę w Liceum Ogólnokształcącym im. Romualda Traugutta w Częstochowie. Studiował historię na Uniwersytecie Warszawskim, uzyskując magisterium w 1955 r.

Kontynuację naukowych zainteresowań stanowiły Jego badania nad historią najnowszą Pomorza, prowadzone już w Gdańsku, po podjęciu w 1955 r. pracy na stanowisku asystenta w byłej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Tu w 1961 r. ukończył pod kierunkiem prof. Witolda Łukaszewicza rozprawę doktorską pt. *Działalność Narodowej Partii Robotniczej na terenie województwa pomorskiego w latach 1920 - 1930*, która ukazała się w druku w 1962 r.

W dwa lata po ukazaniu się w druku rozprawy doktorskiej wyszła, najpierw w formie powielonej, rozprawa habilitacyjna pt. *Narodowa Demokracja na Pomorzu w latach 1920 - 1939*, przedstawiona Radzie Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w Toruniu w 1964 r. W 1965 r. powołany został na stanowisko docenta, w 1971 r. otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1980 r. profesora zwyczajnego. Jego praca habilitacyjna, która wydana została w 1966 r. z pewnymi skrótami i zmianami w postaci monografii, *Endecja na Pomorzu 1920 - 1939*, zasługuje na uwagę jako pierwsze, stojące na wysokim poziomie, studium dziejów głównego obozu politycznego polskich klas posiadających w regionie pomorskim. Studium to stało się dla Romana Wapińskiego punktem wyjścia do dalszych badań nad dziejami Pomorza i najnowszych dziejów Polski. Ich wynikiem są m.in. prace poświęcone problemom rozwoju ruchu robotniczego na Pomorzu¹, zagadnieniom związanym z kształtowaniem życia gospodarczego i społecznego na Wybrzeżu Gdańskim po drugiej wojnie światowej². Kontynuowane przez Profesora badania nad dziejami ugrupowań politycznych znalazły wyraz

* Artykuły na ss. 41 - 110 zostały przygotowane pod red. doc. M. Mroczi z okazji 60-rocznicy urodzin prof. Romana Wapińskiego.

¹ R. Wapiński, *Ruch robotniczy na Pomorzu w latach 1920 - 1939*. Gdynia 1963; tenże, *Proletariat rolny Pomorza Gdańskiego w latach 1920 - 1926*. „Rocznik Gdański” T. 22, 1963, ss. 117 - 152.

² Tenże, *Rozwój społeczno-gospodarczy województwa gdańskiego w latach 1945 - 1965*. W: *Województwo Gdańskie w XX-leciu Polski Ludowej*. Gdańsk 1965, ss. 3 - 38; tenże, *Pierwsze lata władzy ludowej na Wybrzeżu Gdańskim*. Gdańsk 1970.

w studiach nad przemianami polskich partii burżuazyjnych od schyłku XIX w. do 1939 r. oraz kształtowaniem się elit politycznych³. Zaowocowały też wydana w 1983 r. monografią na temat rozwoju życia politycznego Pomorza w latach Drugiej Rzeczypospolitej⁴. Równolegle prowadzone przez Niego badania nad endecją przyniosły obszerną syntezę polskiego ruchu nacjonalistycznego, obejmującą całość dziejów Narodowej Demokracji⁵. Książka ta, wydana przez Ossolineum w 1980 r. stanowi wi dziś jedną z podstawowych pozycji w polskiej historiografii dziejów najnowszych.

Ukoronowaniem dotychczasowych wysiłków badawczych Profesora jest wydana w 1989 r. Jego najnowsza, pionierska monografia na temat świadomości politycznej w Drugiej Rzeczypospolitej⁶. To najrozleglejsze tematycznie dzieło Profesora, spotkało się z olbrzymim zainteresowaniem specjalistów i studentów.

Od licznych rozpraw dotyczących dziejów ruchu i stronnictw politycznych, w swojej drodze badawczej przeszedł Roman Wapiński do biografistyki politycznej. Bohaterem pierwszej Jego książki z tego zakresu jest jedna z najwybitniejszych postaci dziejów najnowszych — gen. Władysław Sikorski⁷, potem — Roman Dmowski⁸. Wiele cennych refleksji dotyczących innych wybitnych postaci polskiego życia politycznego, jak J. Piłsudskiego, W. Witosa zawarł Profesor w cyklu wypowiedzi zamieszczonych na łamach tygodnika „Tu i Teraz”⁹. Jest też autorem szeregu biografów w *Polskim Słowniku Biograficznym*¹⁰.

³ Wapiński. *Z dziejów tendencji nacjonalistycznych. O stanowisku Narodowej Demokracji wobec kwestii narodowej w latach 1893 - 1939*. „Kwartalnik Historyczny” nr 4/1973, ss. 817 - 843; tenże, *Próba konsolidacji polskich klas posiadających pod hegemonią Narodowej Demokracji w latach 1918 - 1939*. W: *Dzieje burżuazji w Polsce. Studia i materiały*. T. 1, Wrocław—Warszawa—Kraków 1974, ss. 237 - 263; tenże, *Podstawowe przemiany polskich partii burżuazyjnych od schyłku XIX w. do roku 1939*. „Historyka” T. VIII, 1978, ss. 23 - 46; tenże, *Elita endecka. Przyczynek do dziejów kształtowania się grup przywódczych polskich partii politycznych*. „Acta Universitatis Wratislaviensis” nr 543/1981, ss. 441 - 452; tenże, *Problemy kształtowania się elit politycznych Drugiej Rzeczypospolitej*. W: *Spółczesność polskie XIX i XX w.* T. VII, Warszawa 1982, ss. 235 - 249.

⁴ Tenże, *Życie polityczne Pomorza w latach 1920 - 1939*. Warszawa-Poznań-Toruń 1983.

⁵ Tenże, *Narodowa Demokracja 1893 - 1939. Ze studiów nad dziejami myśli nacjonalistycznej*. Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1980.

⁶ Tenże, *Świadomość polityczna w Drugiej Rzeczypospolitej*. Łódź 1989.

⁷ Tenże, *Władysław Sikorski*. Warszawa 1978.

⁸ Tenże, *Roman Dmowski*. Lublin 1988.

⁹ Tenże, *Dmowski, Piłsudski i Witos a społeczeństwo*. „Tu i teraz” nr 16, 17, 18/1982.

¹⁰ Zob. w niniejszym numerze: B. Okoniewska, *Bibliografia prac. prof. dra hab. Romana Wapińskiego*.

Pisząc o twórczości naukowej Profesora nie sposób nie wspomnieć o Nim jako autorze obowiązujących przez wiele lat (w latach 1969 - 1981) podręczników licealnych do nauki historii, których był autorem lub współautorem, a które wyróżniały się korzystnie na tle podręczników wcześniejszych.

Sferę działalności Profesora Romana Wapińskiego, nierozłącznie związaną z pracą badawczą, stanowią także Jego funkcje uniwersyteckie. Był prorektorem Wyższej Szkoły Pedagogicznej (1965 - 1967), kierownikiem Zespołu Katedr Historii WSP (1968 - 1970), dyrektorem Instytutu Historii Uniwersytetu Gdańskiego (1970 - 1972), prorektorem UG (1972 - 1975). W 1975 r. objął ponownie funkcję dyrektora Instytutu Historii UG, którą pełnił nieprzerwanie do 1990 r.

Pod kierunkiem Profesora powstało 189 prac magisterskich oraz 30 prac doktorskich, z czego 10 osób uzyskało stopień doktora habilitowanego. Ponadto brał udział w 45 przewodach habilitacyjnych w charakterze recenzenta. W latach 1979 - 1983 był członkiem Centralnej Komisji Kwalifikacyjnej do Spraw Kadr Naukowych przy Prezesie Rady Ministrów. Od 1 grudnia 1988 r. jest członkiem Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Godzi się również poświęcić nieco uwagi Jego aktywności społeczno-naukowej. Był więc sekretarzem generalnym Gdańskiego Towarzystwa Naukowego (1968 - 1969). Od 1974 r. jest członkiem Rady Naukowej Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk oraz członkiem Komitetu Nauk Historycznych PAN. Pełnił funkcję prezesa Oddziału Gdańskiego Polskiego Towarzystwa Historycznego (1976 - 1982) oraz wiceprezesa Zarządu Głównego PTH (1978 - 1982). Piastował też funkcję prezesa Gdańskiego Towarzystwa Naukowego (1979 - 1985). Jest członkiem wielu towarzystw naukowych, w tym m.in. Towarzystwa Naukowego w Toruniu oraz Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Marian Mroczo